

ลอบหรือในโป๊ะนั้นแล้ว และยังไม่ได้นำปลาออกไป ก็ถือว่าผู้วางลอบหรือเจ้าของโป๊ะได้ครอบครองปลานั้นแล้ว และคำว่ากลับคืนอิสระ ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องกลับไปอยู่เป็นอิสระในป่าอีกครั้งหนึ่ง เช่น ช้างถ้ำมันทั้งที่อยู่ไปจากเจ้าของเลย และไปอยู่เป็นอิสระในที่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ก็ถือว่ากลับคืนอิสระแล้ว

ตามมาตรา 1320 วรรคแรก ตอนท้ายบัญญัติว่า สัตว์ป่าในสวนสัตว์และปลาในบ่อหรือในที่น้ำซึ่งเจ้าของกันไว้ นั้น ท่านว่าไม่ใช่สัตว์ไม่มีเจ้าของ สัตว์ป่าในสวนสัตว์และปลาในบ่อแม้จะมีอิสระที่ไปไหนมาไหนได้ แต่ก็อยู่ภายในขอบเขตของสวนสัตว์หรือบ่อซึ่งเจ้าของสร้างขึ้นนั้น ดังนั้น หากผู้ใดจะเข้าครอบครองจะต้องครอบครองปรั้งตามมาตรา 1382 มิใช่มาตรา 1318 แต่ถ้าสัตว์ป่าที่กลับคืนอิสระตามมาตรา 1320 วรรค 2 กลายเป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของซึ่งบุคคลอื่นสามารถเข้ายึดถือกรรมสิทธิ์ได้ ตามมาตรา 1318 ได้แก่การกลับคืนอิสระและเจ้าของไม่ติดตามโดยพลัน หรือเลิกติดตามเสียแล้ว การติดตามนั้นไม่จำเป็นที่เจ้าของจะต้องติดตามเองอาจจะจ้างนายพรานติดตามหรือประกาศให้รางวัลแก่ผู้ติดตามก็ได้ การติดตามโดยพลันเป็นเรื่องข้อเท็จจริงว่า การติดตามนั้นเป็นการกระทำโดยพลันหรือไม่ เช่น สัตว์นั้นหายไปหลายวันแล้วเพิ่งรู้ แต่เมื่อรู้แล้วก็ได้ออกติดตามทันทีเช่นนี้ถือว่าเป็นการติดตามโดยพลัน ถ้าเจ้าของยังกำลังตามอยู่แม้ยังจะหาไม่พบ หรือยังอยู่อีกไกลกว่าจะตามทันก็ถือว่ายังติดตามอยู่ การติดตามเป็นการแสดงว่าเจ้าของยังไม่มีเจตนาสละกรรมสิทธิ์ เช่น ถ้าเสียหลุดหายไป การติดตามซึ่งจะต้องมีการเตรียมข้าวของในการเดินป่าและเครื่องใช้ในการดักเสืออยู่หลายวันถึงจะออกติดตามได้ เช่นนี้ก็ยังถือว่าติดตามโดยพลันแล้ว ซึ่งหมายถึงออกติดตามทันทีที่สามารถจะกระทำได้ ส่วนกรณีเลิกติดตามแล้วเป็นการแสดงเจตนาสละกรรมสิทธิ์ไม่หวังกันอีกต่อไป จึงถือว่าสัตว์ป่านั้นเป็นสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของ การเลิกติดตามต้องเป็นกรณีที่เจ้าของเลิกติดตามจริงๆ มิใช่ติดตามไปได้ 2-3 วัน เบบียงหมดจึงกลับมาเอาเสเบียงใหม่แล้วออกติดตามหรือติดตามไปแล้วหยุดพักเช่นนี้ยังไม่ถือว่าเป็นการเลิกติดตาม

ตามมาตรา 1320 วรรค 3 สัตว์ซึ่งเลี้ยงเชื่องแล้ว ถ้ามันทั้งที่ไปเลย ถือว่าไม่มีเจ้าของ **สัตว์ที่เลี้ยงเชื่องแล้ว** ตามมาตรานี้หมายถึงสัตว์ป่าเช่นเดียวกับในวรรคต้นๆ คำว่า “เลี้ยงเชื่องแล้ว” หมายถึงว่าสัตว์ป่าที่นำมาเลี้ยงจนสามารถเข้ากับคนได้ สามารถปล่อยไปไหนมาไหนก็ยังสามารถกลับบ้านเองได้ เช่น กระรอกที่เลี้ยงจนเชื่องสามารถปล่อยวิ่งเล่นเป็นอิสระในบ้านได้โดยไม่หนีไป นักพิราบสื่อสารที่คนเลี้ยงนำไปปล่อยห่างจากบ้านเป็นระยะทางไกลๆ ก็ยังสามารถบินกลับบ้านได้ และคำว่า “ทั้งที่ไปเลย” หมายถึงสัตว์นั้นทั้งที่อยู่ไปโดยไม่กลับมาอีก กลายเป็นสังหาริมทรัพย์ไม่มีเจ้าของ สัตว์หลงทาง ถ้าเป็นสัตว์เลี้ยงมิใช่สัตว์ป่า ถ้ามันทั้งที่

หลงทางไปก็อาจกลายเป็นทรัพย์สินหาย มิใช่ทรัพย์สินที่ไม่มีเจ้าของตามมาตรา 1320 วรรค 3 สัตว์ที่เลี้ยงเชื่องแล้วทิ้งไปและเจ้าของก็ได้ออกติดตามโดยพลันก็น่าจะเข้าตามวรรค 2 ที่ยังไม่ถือว่าเป็นสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของ เพราะเจ้าของยังติดตามและมีเจตนาหวงกันอยู่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1654/2497 ปลาที่มีอยู่ตามธรรมชาติในลำเหมืองเอกชน ซึ่งอาจว่ายวนเวียนอยู่หรือผ่านเลยไปได้โดยเสรี แม้จะมีฝือกกั้นปากเหมืองโดยมีผู้ผูกขาดจับปลา แต่ไม่ปรากฏว่าปลาจะเข้าออกได้หรือไม่ ฟังไม่ได้ว่าเป็นปลาของใครครอบครองอยู่ ผู้ใดจับไปไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์

มาตรา 1321 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งกฎหมายเฉพาะและกฎข้อบังคับในเรื่องนั้นผู้ใดจับสัตว์ป่าได้ในที่ดินรกร้างว่างเปล่า หรือในที่น้ำสาธารณะก็ดี หรือจับได้ในที่ดินหรือที่น้ำมีเจ้าของโดยเจ้าของมิได้แสดงความหวงห้ามก็ดี ท่านว่าผู้นั้นเป็นเจ้าของสัตว์”

ตามมาตรา 1321 นี้ เป็นเรื่องบุคคลใดจับสัตว์ป่าได้ถือว่าเป็นเจ้าของสัตว์นั้นๆ โดยจับสัตว์ป่านั้นได้ใน

- 1) ที่รกร้างว่างเปล่า
- 2) ที่น้ำสาธารณะ
- 3) ที่ดินหรือที่น้ำมีเจ้าของโดยเจ้าของมิได้แสดงความหวงห้ามไว้

แต่ตามมาตรา 1321 นี้ ยังต้องอยู่ในบังคับตามมาตรา 1318 คือ การเข้าถือเอานั้นต้องไม่ต้องห้ามตามกฎหมายหรือฝ่าฝืนสิทธิของบุคคลอื่นที่จะเข้าถือเอาสังหาริมทรัพย์นั้น และต้องไม่เป็นสัตว์ป่าในสวนสัตว์และปลาในบ่อหรือในน้ำซึ่งเจ้าของกันไว้ตามมาตรา 1320 วรรคแรกด้วย

มาตรา 1322 บัญญัติว่า “บุคคลใดทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บแล้วติดตามไป และบุคคลอื่นจับสัตว์นั้นได้ก็ดี หรือสัตว์นั้นตายลงในที่ดินของบุคคลอื่นก็ดี ท่านว่าบุคคลแรกเป็นเจ้าของสัตว์”

ตามมาตรา 1322 นี้ หมายถึงบุคคลใดทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บ แต่ยังไม่ถึงกับจับสัตว์ป่านั้นได้ แล้วสัตว์ป่านั้นหนีรอดไป แต่ไปถูกบุคคลอื่นจับได้ หรือหนีไปแต่ไปตายในที่ดินของบุคคลอื่น ซึ่งการที่บุคคลที่ทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บตามมาตรา 1322 แล้วก่อให้เกิดสิทธิตามมาตรา 1318 ทำให้ผู้นั้นได้กรรมสิทธิ์ในสัตว์ป่าซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ไม่มีเจ้าของ แสดงว่าการทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บและติดตามไปตามมาตรา 1322 นี้ เป็นการแสดงถึงการเข้าถือเอาตามมาตรา 1318 แล้ว

การบาดเจ็บของสัตว์ป่าที่จะทำให้เกิดสิทธิแก่บุคคลที่ทำให้สัตว์ป่านั้นบาดเจ็บและติดตามไปตามมาตรา 1322 นั้น จะต้องถึงขนาดที่สัตว์ป่านั้นไม่สามารถหนีรอดพ้นจากการติดตามไปได้ ไม่ได้หมายถึงบาดเจ็บเพียงเล็กน้อย เช่น เสือถูกกับดักเพียงแต่บาดเจ็บที่ขาเพียงเล็กน้อยแต่ยังสามารถวิ่งหนีหายไปได้ แม้จะติดตามไปก็จับไม่ทัน ถือว่ายังไม่ทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บพอที่จะก่อให้เกิดสิทธิตามมาตรา 1322 แต่ถ้าเสือนั้นโดนกับดักขาหัก ถึงแม้จะวิ่งหนีไปได้แต่ก็ไปไม่ได้ไกล เช่นนี้ก็ถือว่าทำให้สัตว์ป่าบาดเจ็บ ก่อให้เกิดสิทธิตามมาตรา 1322 แล้ว และการติดตามตามมาตรา 1322 นี้ ต้องเป็นการติดตามโดยพลันเช่นเดียวกับมาตรา 1320 วรรค 2

ทรัพย์สินหาย

การได้มาซึ่งของตกของหาย ทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด และสังหาริมทรัพย์มีค่าซึ่งซ่อนหรือฝังไว้

ทรัพย์สินหายในเรื่องทรัพย์สินหายนี้ นอกจากทรัพย์สินหายตามปกติธรรมดาแล้ว ยังมีทรัพย์สินที่ตกหรือเจ้าของทิ้งลงทะเลหรือโบราณวัตถุ ทรัพย์สินหายจะมีได้เฉพาะสังหาริมทรัพย์เท่านั้น หมายความว่าสังหาริมทรัพย์นั้นหายไปจากการครอบครองของเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินนั้นทรัพย์สินหายนี้ไม่ใช่กรณีสังหาริมทรัพย์ไม่มีเจ้าของตามมาตรา 1318 แต่เป็นทรัพย์สินมีเจ้าของซึ่งตัวเจ้าของหรือบุคคลที่ครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ทำทรัพย์สินนั้นหายไปจากครอบครองของตนและผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินนั้นอาจจะทำหายด้วยตนเองหรือโดยบุคคลอื่นทำหายก็ได้

ในเรื่องทรัพย์สินหายกำหนดไว้ในมาตรา 1323 ถึงมาตรา 1325

มาตรา 1323 บัญญัติว่า “บุคคลเก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายต้องทำอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ของหาย หรือเจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น หรือ
- (2) แจ้งแก่ผู้ของหายหรือเจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นโดยมิชักช้าหรือ
- (3) ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ตำรวจนครบาล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่นภายในสามวันและแจ้งพฤติการณ์ตามที่ทราบอันอาจเป็นเครื่องช่วยในการสืบหาตัวบุคคลผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น

แต่ถ้าไม่ทราบตัวผู้ของหาย เจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินก็ดี หรือ บุคคลดั่งระบุนั้นไม่รับมอบทรัพย์สินก็ดีท่านให้ดำเนินการตามวิธีอันบัญญัติไว้ในอนุมาตรา(3) ทั้งนี้ ท่านว่าผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายต้องรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ด้วยความระมัดระวัง อันสมควรจนกว่าจะส่งมอบ”

ทรัพย์สินหายนั้นได้กล่าวแล้วว่าหมายถึงทรัพย์สินที่หายไปจากการครอบครองของเจ้าของ แต่ถ้าเป็นกรณีเจ้าของเก็บเอาไว้ในบ้านแล้ว แต่จำไม่ได้ว่าเก็บของนั้นไว้ที่ใด เช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินหาย หรือเจ้าของทำของตกหล่นแล้วกำลังหาอยู่ ผู้ที่เก็บได้หยิบเอาไปเสียก็ไม่ถือว่าทรัพย์สินนั้นหายจากการครอบครองของเจ้าของทรัพย์สินหายนั้น และไม่จำเป็นว่าจะต้องหายในที่แห่งใดจะเป็นที่สาธารณะหรือในที่ของเอกชนก็ได้ ผู้ที่เก็บทรัพย์สินหายโดยรู้ตัวว่าผู้ใดทำลาย เช่น เดินตามหลัง นาย ข.มา เห็นกระเป๋าสดางค์หล่นมาจากกระเป๋าของนาย ข. หรือพบชื่อและที่อยู่ของเจ้าของอยู่ในกระเป๋า ผู้เก็บทรัพย์สินหายซึ่งรู้ตัวผู้มีสิทธิในทรัพย์สินนั้น ต้องปฏิบัติตาม (1) หรือ (2) คือส่งมอบทรัพย์สินนั้น ถ้าผู้นั้นไม่ยอมรับมอบต้องปฏิบัติตาม อนุมาตรา (3) ซึ่งตามอนุมาตรา (3) นี้ได้กล่าวไว้ชัดแจ้งว่าจะต้องส่งมอบภายใน 3 วันนับจากวันที่เก็บได้ ไม่ว่าจะรู้ตัวเจ้าของหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าเป็นกรณีที่ส่งมอบหรือแจ้งแก่ผู้ของหาย หรือเจ้าของหรือผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นแล้ว ผู้นั้นไม่ยอมรับมอบทรัพย์สินนั้น เช่น ปฏิเสธว่าของนั้นไม่ใช่ของของเขา กรณีนี้ให้นับจากวันที่ผู้นั้นไม่ยอมรับมอบ และไม่ว่าจะเป็นอย่างไรก็ตามจะรู้หรือไม่รู้ตัวผู้ของหายหรือเจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิไม่ยอมรับมอบ ผู้เก็บทรัพย์สินได้ต้องแจ้งพฤติการณ์แก่ตำรวจนครบาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่ทราบเพื่อเป็นเครื่องช่วยหาตัวผู้มีสิทธิที่จะรับทรัพย์สินนั้น

ตามมาตรา 1323 นี้ ถ้าบุคคลซึ่งเก็บของตกได้ไม่กระทำตามอนุมาตรา (1), (2), (3) บุคคลนั้นมีความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 วรรค 2 ผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายอาจปฏิบัติตาม (1) คือส่งมอบทรัพย์สินนั้น หรือเพียงแต่แจ้งแก่ผู้ของหาย หรือเจ้าของหรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นก็เพียงพอแล้ว การส่งมอบหรือการแจ้งนั้นตามมาตรา 1323 ให้กระทำโดยไม่ชักช้า กฎหมายไม่ได้กำหนดตายตัวว่าจะต้องแจ้งหรือส่งมอบภายในกี่วัน ฉะนั้น ต้องส่งมอบหรือแจ้งผู้มีสิทธิจะรับนั้นภายในเวลาอันสมควร ไม่ใช่เอาทรัพย์สินเขาไปไว้ในครอบครองจนเลยเวลานั้นนานไป

เหตุที่กฎหมายไม่ได้ระบุว่าต้องคืนให้แก่เจ้าของ เพราะไม่แน่ว่าผู้ที่ครอบครองและทำทรัพย์สินนั้นหายไปจะต้องเป็นเจ้าของเสมอไป แม้แต่ขโมยที่ขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นมาไว้ในครอบครองแล้วทำหาย เมื่อมีบุคคลใดเก็บได้ก็ต้องคืนให้กับผู้ครอบครองนั้น

การครอบครองไม่ว่าจะได้มาโดยวิธีใด เช่น ผู้เช่าหรือผู้ยืมหรือผู้รับจำนำทรัพย์สินของผู้อื่นแล้วทำทรัพย์สินนั้นหายไป ฉะนั้น กฎหมายจึงบัญญัติให้ส่งมอบหรือแจ้งแก่ผู้ของหายหรือเจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิที่จะรับทรัพย์สินนั้นคนใดคนหนึ่งก็เพียงพอแล้ว และถึงแม้จะทราบตัวผู้ของหายหรือเจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นก็ตาม ผู้เก็บของตกได้ อาจจะกระทำตามอนุมาตรา (3) ก็ได้ โดยส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ตำรวจนครบาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่นภายในสามวัน และแจ้งพฤติการณ์ตามที่ทราบอันอาจเป็นเครื่องช่วยในการสืบหาตัวบุคคลผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น ตามอนุมาตรา (3) นี้ ถ้าเขาไม่ทราบตัวผู้ทรงสิทธิหรือเกิดความไม่แน่ใจว่าใครจะเป็นผู้มีสิทธิรับของนั้นก็ดี เช่น นาย ก.เก็บสายสร้อยได้เส้นหนึ่ง นาย ข. และ ค. ต่างก็มาอ้างเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ด้วยกันทั้งสองคน นาย ก. จะทำได้โดยส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ตำรวจนครบาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องแจ้งพฤติการณ์ตามที่ทราบเพื่อช่วยหาตัวบุคคลผู้มีสิทธิ เช่น อาจแจ้งว่าตนเองเก็บของได้ที่ไหน เวลาใด แต่ถ้าไม่ทราบตัวผู้ของหายเจ้าของหรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น หรือบุคคลดังกล่าวไม่ยอมรับมอบทรัพย์สิน ผู้เก็บของได้ต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ตำรวจนครบาล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ และเนื่องจากทรัพย์สินหายมิใช่ทรัพย์สินไม่มีเจ้าของ ผู้เก็บได้จึงอาจได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ตามมาตรา 1382, 1383 หรือมาตรา 1325 เท่านั้น จะเข้าถือเอาตามมาตรา 1318 มิได้

ตามมาตรา 1323 วรรค 3 นั้น กล่าวถึงการที่ผู้เก็บได้นั้นจะต้องรักษาทรัพย์สินหายนั้นไว้ด้วยความระมัดระวังอันสมควรจนกว่าจะส่งมอบ ความระมัดระวังอันสมควรนั้น หมายถึงความระมัดระวังตามสมควรแก่สภาพของทรัพย์สินอย่างเช่น คนทั่วไปจะระวังรักษาทรัพย์สินนั้นและถ้าได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว แต่ทรัพย์สินนั้นยังเกิดความเสียหายก็ไม่จำเป็นต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้น แต่ถ้าตนไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ถ้าทรัพย์สินชำรุดเสียหายก็อาจจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ของหายหรือเจ้าของ หรือผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นก็ดี

มาตรา 1324 บัญญัติว่า “ผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหาย อาจเรียกร้องเอารางวัลจากบุคคลผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น เป็นจำนวนร้อยละสิบแห่งค่าทรัพย์สินภายในราคาพันบาท และถ้าราคาสูงกว่านั้นขึ้นไปให้คิดให้อีกร้อยละห้าในจำนวนที่เพิ่มขึ้น แต่ถ้าผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายได้ส่งมอบทรัพย์สินแก่ตำรวจนครบาล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่นไฉไร ท่านว่าให้เสียเงินอีกร้อยละสองครั้งแห่งค่าทรัพย์สินเป็นค่าธรรมเนียมแก่ทบวงการนั้นๆ เพิ่มขึ้นเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากรางวัลซึ่งให้แก่ผู้เก็บได้ แต่ค่าธรรมเนียมนี้ท่านจำกัดไว้ไม่เกินร้อยละ

ถ้าผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในมาตราก่อนไซ้ ท่านว่าผู้นั้นไม่มีสิทธิจะรับรางวัล”

มาตรา 1324 บัญญัติให้บุคคลผู้เก็บของได้มีสิทธิเรียกร้องเอารางวัลได้ ดังนั้นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นจะไม่ยอมให้รางวัลแก่บุคคลที่เก็บของได้ไม่ได้ แต่ถ้าตกลงกันเป็นประการอื่น เช่น ให้รางวัลมากกว่าที่กฎหมายกำหนดก็ย่อมทำได้ และจะเรียกร้องเอารางวัลได้ต่อเมื่อทรัพย์สินที่เก็บได้นั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่หายตามมาตรา 1323 จริงๆ นอกจากนั้นผู้เก็บได้ต้องปฏิบัติตามมาตรา 1323 ใน 3 อนุमतานั้น และตามวรรค 2 ที่ให้ใช้อนุมาตรา (3) นั้นด้วย จึงจะมีสิทธิเรียกร้องเอารางวัลได้ รางวัลนั้นให้คิดตามค่าแห่งทรัพย์สินในขณะที่ยกได้ โดยคิดร้อยละสิบของค่าแห่งทรัพย์สินนั้นภายในราคาพันบาท ถ้าส่วนที่เกินกว่าพันบาทเป็นต้นไปให้คิดร้อยละห้า และถ้าได้ส่งมอบทรัพย์สินตามอนุมาตรา (3) หรือวรรค 2 ที่ให้กระทำตามอนุมาตรา (3) ผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นต้องเสียค่าธรรมเนียมแก่ทบวงการนั้นอีกร้อยละสองครึ่งแห่งค่าทรัพย์สิน แต่ไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

มาตรา 1325 บัญญัติว่า “ถ้าผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติมาตรา 1323 แล้ว และผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นมิได้เรียกเอาภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่เก็บได้ไซ้ ท่านว่ากรรมสิทธิ์ตกแก่ผู้เก็บได้

แต่ถ้าทรัพย์สินซึ่งไม่มีผู้เรียกเอานั้นเป็นโบราณวัตถุไซ้ กรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินนั้นตกแก่แผ่นดิน แต่ผู้เก็บได้มีสิทธิจะได้รับรางวัลร้อยละสิบแห่งค่าทรัพย์สิน”

บุคคลที่เก็บทรัพย์สินหายได้อาจจะนำไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นตามมาตรา 1325 นี้ได้ ถ้าบุคคลนั้นได้ปฏิบัติตามมาตรา 1325 ทั้ง 3 อนุมาตรา และปรากฏว่ามีผู้ใดมาเรียกร้องสิทธิภายในหนึ่งปี ฉะนั้นถ้าเข้าลักษณะ 2 ประการนี้ถือว่ากรรมสิทธิ์ตกได้กับผู้เก็บได้นั้น กำหนดเวลาหนึ่งปีนับตั้งแต่วันเก็บได้ไม่ใช่หนึ่งปีนับจากวันแจ้งหรือส่งมอบกับตำรวจนครบาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ฉะนั้น อายุความการได้กรรมสิทธิ์จึงสั้นกว่ามาตรา 1382 และมาตรา 1383 เมื่อครบหนึ่งปีผู้เก็บได้ก็จะได้กรรมสิทธิ์ไปทันที เจ้าของทรัพย์สินนั้นจะมาเรียกคืนไม่ได้ เพราะเป็นการได้มาโดยผลของกฎหมาย มีปัญหาว่าถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่จะโอนได้จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น สัตว์พาหนะ เรือยนต์ เรือกลไฟตามมาตรา 1302 ซึ่งให้นำมาตรา 1299 มาใช้บังคับด้วย ฉะนั้น ถ้าเป็นกรณีสัตว์พาหนะนั้นหายไปแล้วผู้เก็บได้ได้ปฏิบัติตามมาตรา 1323 แล้วจนกระทั่งหนึ่งปีนับจากวันเก็บได้ก็ไม่ปรากฏว่าผู้ใดมารับทรัพย์สินนั้น ถือว่าบุคคลที่เก็บได้นั้นได้กรรมสิทธิ์ไปทันทีเมื่อครบหนึ่งปี

เพราะถือว่าเป็นการได้กรรมสิทธิ์โดยผลของกฎหมาย เป็นการได้มาโดยทางอื่นนอกจากนิติกรรมตามมาตรา 1299 วรรค 2 ด้วย แต่ถึงแม้จะได้กรรมสิทธิ์ไปทันทีเช่นเดียวกับการครอบครองปรปักษ์ตามมาตรา 1382 และ 1383 เมื่อได้กรรมสิทธิ์มาแล้วเจ้าของจะมาเอาคืนภายหลังไม่ได้ แม้เจ้าของเดิมจะอ้างว่าตนไม่รู้ถึงว่ามีผู้เก็บได้และเพิ่งมารู้ในภายหลังก็ตาม แต่ผู้เก็บได้จะต้องนำไปจดทะเบียนเสียก่อนถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนต่อไปได้และสิทธิอันยังไม่จดทะเบียนนี้จะยกเป็นข้อต่อสู้กับบุคคลภายนอกซึ่งเสียค่าตอบแทนโดยสุจริตและจดทะเบียนโดยสุจริตแล้วมิได้

ถ้าทรัพย์สินที่มีผู้เก็บได้นั้นเป็นโบราณวัตถุ คำว่า โบราณวัตถุ นั้นหมายความว่า ของโบราณที่มีคุณค่าทางโบราณคดีและเป็นของเก่าแก่หายากซึ่งตามคำบรรยายของท่านศาสตราจารย์บุญยัติ สุขีจะ ได้ยกเอาพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า “โบราณวัตถุ” หมายความว่า เป็นสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี สิ่งของที่มีอายุเก่าแก่อาจจะไม่เป็นโบราณวัตถุตามมาตรา 1325 นี้ก็ได้ เช่น สายสร้อยคอของเก่าแก่แต่ไม่เป็นโบราณวัตถุ แต่ถ้าเป็นปิ่นปักผมของเก่าแก่ซึ่งเป็นของราชินีองค์ใดองค์หนึ่ง ก็ถือว่าเป็นโบราณวัตถุ หรือแม้แต่ของที่ดูแล้วไม่น่ามีราคามากมายอย่างใด เช่น โต๊ะที่ทรงพระอักษรของพระมหากษัตริย์องค์ใดองค์หนึ่งก็เป็นโบราณวัตถุได้

โบราณวัตถุซึ่งเป็นทรัพย์สินหายไม่จำเป็นต้องตกเป็นของแผ่นดินเสมอไป เพราะตามมาตรา 1325 วรรค 2 ถ้าทรัพย์สินซึ่งไม่มีผู้เรียกเอานั้นเป็นโบราณวัตถุไซ้ กรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินจึงตกแก่แผ่นดินฉะนั้นโบราณวัตถุซึ่งเก็บได้ถ้าไม่มีผู้ใดเรียกร้องภายในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 1325 วรรคแรก คือหนึ่งปีนับจากวันเก็บได้จึงจะตกได้แก่แผ่นดิน แต่แผ่นดินจะเข้าถือเอาสิทธิทันทีเมื่อเป็นทรัพย์สินหายไม่ได้ และเจ้าของหรือผู้มีสิทธิจะมาเรียกร้องเอาโบราณวัตถุนั้นคืนภายหลังเมื่อครบ 1 ปีไม่ได้ เช่นเดียวกับมาตรา 1325 วรรคแรก และเมื่อตกเป็นของแผ่นดิน ผู้เก็บได้มีสิทธิจะได้รับรางวัลร้อยละสิบแห่งค่าทรัพย์สินนั้น ค่าแห่งทรัพย์สินมีความหมายเช่นเดียวกับมาตรา 1324 คือราคาขณะเก็บได้ และนอกจากในประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์แล้วยังมีมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่ง

ชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า “โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝังไว้หรือทอดทิ้งไว้ในราชอาณาจักรหรือในบริเวณเขตเศรษฐกิจจำเพาะโดยพฤติกรรมซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของไม่ว่าที่ซึ่งซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งจะอยู่ในกรรมสิทธิ์หรือความครอบครองของบุคคลใดหรือไม่ให้ตกเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ผู้เก็บได้ต้องส่งมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วมีสิทธิจะได้รับรางวัลไม่เกินหนึ่งในสามแห่งค่าของทรัพย์สิน” ซึ่งเป็นเรื่องกฎหมายเฉพาะก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะนั้น

มาตรา 1326 บัญญัติว่า “การเก็บได้ซึ่งทรัพย์สินอันตกหรือทิ้งทะเล หรือทางน้ำ หรือน้ำซัดขึ้นฝั่งนั้น ท่านให้บังคับตามกฎหมายและกฎข้อบังคับว่าด้วยการนั้น”

ของตกหรือทิ้งทะเล หรือทางน้ำ หรือน้ำซัดขึ้นฝั่งนั้นไม่ใช่ทรัพย์สินหาย ทรัพย์สินหาย นั้นหมายความว่าทรัพย์สินหลุดหายจากการครอบครองของเจ้าของ แต่ทรัพย์สินตกหรือทิ้งทะเลหรือทางน้ำ ฯลฯ นั้นอาจเป็นกรณีที่เจ้าของเจตนาทิ้งหรือไม่เจตนาก็ได้ เช่น เรือกำลังจะจมเจ้าของเอาสัมภาระที่บรรทุกมาทิ้งลงไปบ้าง หรือพายัพัดจัดได้พัดเอาของตกทะเลไปบ้าง แต่มิได้เจตนาสละกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น เพราะถ้าสละกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินนั้นก็กลายเป็นสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของไป ถ้าของตกหรือทิ้งทะเลหรือทางน้ำ ฯลฯ และมีผู้เก็บได้ต้องบังคับตามกฎหมายและกฎข้อบังคับว่าด้วยการนั้น หมายความว่าถ้าเป็นของตกหรือทิ้งทะเลก็ต้องบังคับกันตามกฎหมายทะเล ในกรณีที่บุคคลช่วยเก็บทรัพย์สินที่เจ้าของเจตนาทิ้งลงทะเลหรือของตกลงทะเลถือว่าต้องใช้กฎหมายระหว่างประเทศไม่ว่าของที่ตกนั้นจะอยู่ในทะเลใด ไม่ใช่กรณีที่จะใช้กฎหมายภายใน แต่ถ้าของที่ตกหรือทิ้งอยู่ในทางน้ำภายในประเทศหรือตกในทะเลหรือทางน้ำภายในประเทศ แต่ถูกซัดขึ้นฝั่งในประเทศต้องบังคับตามพระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 มาตรา 128 และ 129 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะต่างกับกรณีเรื่องทรัพย์สินหาย และไม่มีทางที่ผู้เก็บได้จะได้กรรมสิทธิ์ เพราะตามกฎหมายเฉพาะนั้น ถ้าใครเก็บได้จะต้องนำส่งยังโรงพักกองตะเวนที่ตั้งอยู่ใกล้ เช่น พบไม้ซุงหลุดลอยมาในแม่น้ำ และเมื่อมาส่งให้โรงพักกองตะเวนแล้ว เป็นหน้าที่ของโรงพักกองตะเวนที่จะคืนให้เจ้าของ ถ้าไม่สามารถหาตัวเจ้าของได้ หรือไม่มีใครมาอ้างว่าเป็นเจ้าของ จะต้องประกาศโฆษณาไว้อย่างน้อย 3 เดือน แล้วจึงนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาด ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 129 บัญญัติให้ขายโดยวิธีเดียว คือ การขายทอดตลาด ขายได้เงินเท่าใดต้องส่งให้ผู้เก็บหรือพบสิ่งของนั้นร้อยละ

ละสิบสำหรับราคาที่ขายได้ ที่เหลือส่งคืนรัฐ และไม่ว่าจะเป็นประการใดก็ตาม เมื่อจะส่งคืนของให้เจ้าของหรือนำออกขายตามมาตรา 129 ให้ตรวจดูก่อนว่าทรัพย์สินนั้นจะต้องเสียภาษีศุลกากรหรือไม่ เพราะอาจเป็นวิธีการที่เลี่ยงภาษีก็ได้ เช่น แอบลักลอบเอาของหนีภาษีเข้าประเทศโดยแกล้งทิ้งลงทะเลเสียแล้วมาประมูลในภายหลัง และกรณีนี้ไม่ให้ผู้เก็บได้เป็นเจ้าของเพื่อกันการหลบเลี่ยงภาษีแอบขนสินค้าเข้ามาโดยแกล้งปิดบังว่าเก็บได้เพราะน้ำซัดขึ้นฝั่งมา

มาตรา 1327 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งกฎหมายอาญากรรมสิทธิ์แห่งสิ่งใด ๆ ซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการอื่น และได้ส่งไว้ในความรักษาของกรมในรัฐบาลนั้น ท่านว่าตกเป็นของแผ่นดิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่ง หรือถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้วนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของ ท่านให้ผ่อนเวลาออกไปเป็นห้าปี

ถ้าทรัพย์สินเป็นของเสียง่าย หรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสียความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สินนั้นไซ้ ท่านว่ากรมในรัฐบาลจะจัดให้เอาออกขายทอดตลาดก่อนถึงกำหนดก็ได้ แต่ก่อนที่จะขายให้จัดการตามควรเพื่อบันทึกรายการอันเป็นเครื่องให้บุคคลผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น อาจทราบว่าเป็นทรัพย์สินของตนและพิสูจน์สิทธิได้ เมื่อขายแล้วได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใด ให้ถือไว้แทนตัวทรัพย์สิน”

ตามมาตรา 1327 วรรคแรกนี้เป็นทรัพย์สินที่ตกเป็นของแผ่นดิน โดย

- 1) เป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยประการอื่น
- 2) ทรัพย์สินนั้นได้ส่งมาเก็บรักษาในกรมของรัฐบาล
- 3) เจ้าของมิได้เรียกคืนภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันส่งหรือนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของต้องภายในกำหนดห้าปี

ทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิด หมายถึง ทรัพย์สินที่ใช้หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดจริงๆ เช่น มีดหรือปืนที่ใช้ทำร้ายหรือฆ่าผู้อื่น ปืนและไฟฉายที่ใช้ในการปล้น แต่ถ้าเป็นของที่นำติดตัวคนร้ายแต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เช่น สายสร้อยทองที่คนร้ายใส่ไม่ใช้ทรัพย์สินที่ใช้หรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดสิ่งซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดเช่นโทรศัพท์ รถยนต์ ฯลฯ ซึ่งขโมยหรือปล้นมา ซึ่งมาตรา 33 และ 34 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติถึงเรื่องการรับทรัพย์สินเหล่านี้ไว้ แต่ไม่ใช่ทรัพย์สินที่ศาลสั่งพิพากษาให้รับเพราะเมื่อสั่งรับแล้วก็ตกเป็นของแผ่นดินทันที ไม่จำเป็นต้องรอกำหนดเวลาตามมาตรา 1327 อีก ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอา

ภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่งหรือวันศาลพิพากษาถึงที่สุด หรือภายในห้าปีในกรณีที่ไม่รู้เจ้าของให้ตกเป็นของแผ่นดิน

ตามมาตรา 1327 วรรค 2 ถ้าเป็นทรัพย์สินที่เสียหายหรือหนองน้ำไว้จะเป็นการเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับค่าของทรัพย์สิน รัฐจะเอาออกขายทอดตลาดก่อนถึงกำหนดตามมาตรา 1327 วรรคแรก ก็ได้ ตามมาตรา 1327 วรรค 2 นี้ หมายถึงสิ่งของที่ใช้หรือเกี่ยวกับการกระทำผิดเช่นเดียวกับในวรรคแรกด้วย ของที่จะเสียหายหรือเปลืองค่าใช้จ่ายในการรักษา เช่น ผลไม้ เนื้อสุกร หรือเนื้อวัวที่ทิ้งไว้จะเสียหายง่าย แต่ก่อนที่จะขายทอดตลาดนั้นต้องบันทึกรายการอันเป็นเครื่องให้บุคคลผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นว่าเป็นทรัพย์สินของตน และพิสูจน์สิทธิได้เช่น ถ้าเป็นสัตว์เลี้ยงต้องบันทึกรูปพรรณของสัตว์ไว้ การขายนั้นจะกระทำได้โดยวิธีขายทอดตลาดเท่านั้น จะเอาออกขายให้ใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะไม่ได้ แล้วให้ยึดถือเงินไว้แทนของที่ใช้หรือเกี่ยวกับการกระทำผิดนั้น

มาตรา 1328 บัญญัติว่า “สังหาริมทรัพย์มีค่าซึ่งซ่อนหรือฝังไว้นั้น ถ้ามีผู้เก็บได้โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ไซ้ ท่านว่ากรรมสิทธิ์ตกเป็นของแผ่นดิน ผู้เก็บได้ต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ตำรวจนครบาล หรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่น แล้วมีสิทธิจะได้รับรางวัลหนึ่งในสามแห่งค่าทรัพย์สินนั้น”

สังหาริมทรัพย์มีค่าซึ่งซ่อนหรือฝังไว้นั้นตามมาตรา 1328 นี้ ไม่ได้กล่าวไว้เลยว่าเจ้าของเจตนาจะกรรมสิทธิ์แล้วหรือไม่ เพียงแต่มีผู้เก็บได้โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ ฉะนั้น จึงไม่ต้องคำนึงถึงว่าเจ้าของเจตนาจะกรรมสิทธิ์แล้วหรือไม่ ถ้าปรากฏว่ามีผู้ใดสามารถอ้างได้ว่าเป็นเจ้าของก็ไม่เข้าตามมาตรา 1328 นี้จึงไม่ตกเป็นของแผ่นดิน

สังหาริมทรัพย์มีค่านั้นศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศรี ได้ให้ความหมายว่า หมายถึงมีค่ามากควรแก่การที่จะเป็นของรัฐ ซึ่งเคยเรียกกันว่า “ค่าควรเมือง” นั่นเอง ความหมายของทรัพย์สินตามมาตรา 1328 นี้จึงน่าจะหมายถึง “ขุมทรัพย์” และตามความเห็นของท่านศาสตราจารย์บัญญัติ สุธิระ ได้ให้ความหมายว่า ไม่หมายความว่าราคาสูงอย่างเดียวเท่านั้น จะต้องมียุณค่าในตัวทรัพย์สินด้วย

ฉะนั้น สังหาริมทรัพย์มีค่านั้นนอกจากจะหมายความว่าสังหาริมทรัพย์ที่มีคุณค่าซึ่งมิใช่หมายถึงราคาแพงแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น และไม่หมายความว่ารวมถึงสิ่งใดสิ่งเดียว เช่น แหวนทองเพียงวงเดียว ดัมพเพชร์เพียงคู่เดียว หรือปืนปากผมโบราณเพียงอันเดียว ฉะนั้น ตามมาตรา 1328 นี้ คำว่า สังหาริมทรัพย์มีค่าจึงมีความหมายกว้างกว่าคำว่าโบราณวัตถุตามมาตรา 1325

มาก เพราะสังหาริมทรัพย์ที่มีค่าตามมาตรา 1328 ไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุโบราณตามมาตรา 1325 ก็ถือว่าเป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีค่าได้ โดยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 110/130 ให้ความหมายเอาไว้ว่า ทรัพย์แผ่นดินแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ทรัพย์แผ่นดินแท้ที่มีราคามาก เช่น แร่ พลอย ทอง เงิน ดีบุก ฯลฯ

ประเภทที่ 2 ทรัพย์แผ่นดินอันเป็นของโบราณของประหลาด

ประเภทที่ 3 ทรัพย์แผ่นดินที่เป็นของไม่ประหลาดหรือเป็นของตกฝั่งจมนมนานหาเจ้าของมิได้

ทรัพย์แผ่นดินในประเภทที่ 1 และ 2 ผู้ได้เก็บได้ต้องโฆษณาและนำถวาย มิฉะนั้นมีโทษตามกฎหมายประเพณี ซึ่งคำพิพากษาฎีกานี้พิพากษาว่าทองคำแท่งซึ่งหนัก 28 บาทสลึง 3 แท่ง ไม่ถือว่าเป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีค่า แต่ในสมัยปัจจุบันแล้วราคาทองคำสูง ฉะนั้น ถ้าคดีนี้เกิดในปัจจุบันน่าจะอยู่ในความหมายของสังหาริมทรัพย์มีค่าแล้วเพราะทองคำ 28 บาทสลึง 3 แท่ง คิดเป็นราคาจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ดูที่ราคา แต่อาจเทียบได้ว่าเป็นขุมทรัพย์แล้ว

สังหาริมทรัพย์มีค่าซึ่งซ่อนหรือฝังไว้นั้น ต้องซ่อนหรือฝังไว้โดยพฤติการณ์ที่ไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ การซ่อนนั้นจะซ่อนไว้ที่ใดก็ได้ แต่ถ้าฝังแล้วต้องฝังในดินหรือทราย ซึ่งถึงแม้จะเป็นสังหาริมทรัพย์มีค่า แต่ถ้ามีพฤติการณ์ที่จะมีผู้ใดสามารถอ้างว่า เจ้าของได้แล้วก็ไม่เข้าตามมาตรา 1328 สังหาริมทรัพย์มีค่าตามมาตรานั้น ผู้เก็บได้ต้องส่งมอบทรัพย์นั้นแก่ตำรวจนครบาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่น แล้วมีสิทธิจะได้รับรางวัลหนึ่งในสามแห่งค่าทรัพย์นั้น ฉะนั้น กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจึงตกได้กับแผ่นดิน ซึ่งต่างกับในเรื่องโบราณวัตถุตามมาตรา 1325 ซึ่งถ้าเก็บได้แล้วไม่ส่งมอบแก่ตำรวจนครบาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่จะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 355 ฐานยกยอกทรัพย์ของแผ่นดิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การได้ทรัพย์สินโดยสุจริตในพฤติการณ์พิเศษ

บทบัญญัติในมาตรา 1329 ถึงมาตรา 1332 เป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปที่ว่าผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน เป็นกรณีที่บุคคลได้ทรัพย์จากผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของหรือผู้ที่ไม่มียานาจที่จะโอนให้ หรือเดิมผู้โอนมีสิทธิที่จะโอนให้ ต่อมาสิทธินั้นได้สูญไปเสียแล้ว

สิทธิของบุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตในพฤติการณ์พิเศษนั้นจะได้สิทธิมาเพียงใดนั้น มาตรา 1329-1332 บัญญัติว่า สิทธิของผู้ได้มาไม่เสียไป แต่กฎหมายก็มีได้กล่าวไว้เลยว่าเป็น

การได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ ดังนั้นเจ้าของเดิมยังคงมีสิทธิตามมาตรา 1336 อยู่ แต่ถ้าจะกล่าวอ้างต่อผู้ได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตในพฤติการณ์พิเศษนั้น ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติโดยเฉพาะตามมาตรา 1329-1332

มาตรา 1329 บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ว่าผู้โอนทรัพย์สินให้จะได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ และนิติกรรมนั้นได้ถูกบอกล้างภายหลัง”

ดังนั้น กรณีจะเข้าตามมาตรา 1329 นี้ จะต้อง

1. มีนิติกรรม 2 ครั้ง

(1) ครั้งแรกนิติกรรมระหว่างบุคคลอื่นกับผู้โอนให้ นั้นเป็นโมฆียะ

(2) นิติกรรมระหว่างผู้โอนกับบุคคลที่ได้ทรัพย์สินมาภายหลังต้องสมบูรณ์

2. ผู้ที่ได้มาจะต้อง

(1) มีค่าตอบแทน

(2) สุจริต

(3) ได้มาก่อนนิติกรรมครั้งแรกถูกบอกล้าง

การได้มาซึ่งทรัพย์สินตามมาตรา 1329 นี้ใช้ได้ทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ และต้องมีนิติกรรม 2 ครั้ง คือนิติกรรมครั้งแรกเป็นนิติกรรมระหว่างบุคคลอื่นกับผู้โอน และนิติกรรมครั้งหลังเป็นนิติกรรมระหว่างผู้โอนกับผู้ได้ทรัพย์สินมาและนิติกรรมครั้งแรกนี้จะต้องเป็น

(1) นิติกรรมที่เป็นโมฆียะ

(2) นิติกรรมนั้นถูกบอกล้างในภายหลัง

นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้น ได้แก่นิติกรรมที่เป็นไปตามมาตรา 153 ในเรื่องความสามารถของบุคคล มาตรา 157 ในเรื่องการแสดงเจตนาสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน มาตรา 159 เรื่องกลฉ้อฉล มาตรา 164 เรื่องข่มขู่ ฯลฯ นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นตามมาตรา 176 ถือว่า นิติกรรมนั้นสมบูรณ์อยู่จนกว่าจะถูกบอกล้างในภายหลัง เมื่อถูกบอกล้างแล้วท่านให้ถือว่าเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก ฉะนั้นผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สินจากผู้โอนนั้นจะต้องได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาก่อนนิติกรรมครั้งแรกนั้นถูกบอกล้าง เพราะถ้านิติกรรมครั้งแรกถูกบอกล้างก่อนแล้ว นิติกรรมครั้งแรกนั้นก็ตกเป็นโมฆะไป ผู้โอนก็ไม่มีสิทธิที่จะโอนให้ผู้รับอีกต่อไปถ้าหากผู้โอนฯ ทรัพย์สินนั้นให้ผู้ได้ทรัพย์สินมาต่อเมื่อถูกบอกล้างแล้ว ผู้รับโอนในภายหลังย่อมไม่ได้ทรัพย์สินนั้นไป โดยเข้าหลักทั่วไปที่ว่าผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

ส่วนสิทธิของผู้ที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินในนิติกรรมครั้งที่ 2 นั้น นอกจากจะได้รับโอนมาก่อน ที่นิติกรรมครั้งแรกนั้นถูกบอกกล่าวแล้ว นิติกรรมครั้งหลังจะต้องเป็นการทำนิติกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเท่านั้น ไม่นำไปใช้ถึงการเปลี่ยนแปลง ระบุ และกลับคืนมาแห่งทรัพย์สินหรือกรณีอื่นๆ และนิติกรรมรายหลังนี้ต้องสมบูรณ์ไม่เป็นโมฆะหรือโมฆียะ ถ้ามีบทบัญญัติพิเศษเฉพาะกรณีนั้นบังคับไว้ เช่น ในเรื่องการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามมาตรา 456 จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ ก็ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะนั้นด้วย

ตามมาตรา 1329 แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การได้มาโดยมีค่าตอบแทนนั้น ค่าตอบแทนตามมาตรา 1329 นี้ จะต้องเป็นเงินเสมอไปอย่างเดียวหรือไม่นั้น ถ้าเราจะพิเคราะห์ดูบทบัญญัติมาตรา 1299 วรรค 2 ใช้คำว่า “เสียค่าตอบแทน” และมาตรา 1300 มาตรา 1303 ใช้คำว่า “มีค่าตอบแทน” ค่าตอบแทนตามมาตรา 1300 และ 1303 นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นเงินเสมอไป อาจเป็นแรงงานหรือทรัพย์สินอื่นๆ ตอบแทนกันได้ เช่น กรณีแลกเปลี่ยนผู้เช่าซื้อ ผู้รับจำนอง จำนำ ก็ถือว่ามีค่าตอบแทนด้วย ฉะนั้นมาตรา 1329 นี้ การได้ทรัพย์สินมาโดยมีค่าตอบแทนน่าจะมีความหมายเช่นเดียวกับมาตรา 1300 และ 1303

2. ได้มาโดยสุจริต สุจริตในที่นี้หมายความว่าไม่รู้ว่านิติกรรมครั้งแรกเป็นโมฆียะการสุจริตนี้ต้องสุจริตก่อนได้มาหรือขณะได้ทรัพย์สินนั้นมา เมื่อได้มาแล้วแม้จะรู้ในภายหลังว่าผู้โอนให้กันได้มาโดยนิติกรรมเป็นโมฆียะก็ตาม และผู้รับโอนจากผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สินคนต่อๆ มา จะรับโอนโดยสุจริตหรือไม่และโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่ๆ สำคัญ แม้แต่รับโอนโดยการยกให้โดยเสนหากก็ตาม เมื่อผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้นได้มาโดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริตแล้วย่อมได้สิทธิตามมาตรา 1329 ผู้รับโอนคนต่อๆ มากีย่อมได้สิทธิในทรัพย์สินนั้นไปด้วย เช่น นาย ก. ผู้เยาว์ขายรถจักรยานยนต์ให้ นาย ข. โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของนาย ก. นิติกรรมนี้จึงตกเป็นโมฆียะ ซึ่งอาจถูกบอกกล่าวในภายหลังได้ ต่อมา นาย ข. ได้ขายรถจักรยานยนต์คันนี้ให้แก่ นาย ค. หรือแม้แต่นาย ค. เอาสายสร้อยทองของตนแลกกับรถจักรยานยนต์ของนาย ข. ก็ได้ หรือนาย ข. เอาจักรยานยนต์คันนี้ให้นาย ค. ก็ได้ ถ้านาย ค. ไม่รู้ว่านาย ข. ได้จักรยานยนต์นั้นมาโดยนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ ก็ถือว่านาย ค. ได้จักรยานยนต์นั้นมาโดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริต ถ้าต่อมาผู้แทนโดยชอบธรรมของนาย ก. บอกกล่าวนิติกรรมครั้งแรกระหว่างนาย ก. กับนาย ข. ถือว่านิติกรรมระหว่างนาย ก. และนาย ข. นั้นตกเป็นโมฆะ แต่ผู้แทนโดยชอบธรรมของ นาย ก. จะเรียกร้องจักรยานยนต์คันนั้นคืนจากนาย ค. มิได้ นาย ค.

สามารถกล่าวอ้างตามมาตรา 1329 ได้ว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริต และถ้าต่อมา นาย ค. ยกรถจักรยานยนต์คันนั้นให้นาย ง. ไปโดยเสนหา ผู้แทนโดยชอบธรรมก็จะเรียกคืนจากนาย ง. มิได้ เพราะนาย ง. เป็นผู้รับโอนคนต่อมาจากนาย ค. ซึ่งเป็นผู้ได้รับทรัพย์สินมาโดยชอบตามมาตรา 1329 แล้ว แม้นาย ง. จะได้รับโอนโดยเสนหากก็ตาม แต่ถ้าตัวนาย ข. เองเป็นผู้เยาว์และทำนิติกรรมโอนรถจักรยานยนต์ให้แก่ นาย ค. โดยมีได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมของนาย ข. ซึ่งทำให้นิติกรรมครั้งหลังนี้ตกเป็นโมฆียะไปด้วย ฉะนั้น แม้นาย ค. จะได้ทรัพย์สินโดยได้รับโอนจากนาย ข. โดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริตไม่รู้อนิติกรรมครั้งแรกระหว่างนาย ก. และนาย ข. นั้นเป็นโมฆียะ และแม้ว่านาย ค. ไม่รู้อนาย ข. เป็นผู้เยาว์ซึ่งจะทำให้นิติกรรมครั้งแรกตกเป็นโมฆียะด้วยก็ตาม นาย ค. ก็ไม่สามารถกล่าวอ้างตามมาตรา 1329 ได้เลย

เมื่อผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สินอันมีค่าตอบแทนและสุจริตตามมาตรา 1329 ท่านว่ามีเสียไปแม้ผู้โอนทรัพย์สินให้จะได้มาโดยนิติกรรมอันเป็นโมฆียะและนิติกรรมนั้นได้ถูกบอกล้างภายหลังก็ตาม สิทธิที่ได้มานั้นกฎหมายบัญญัติแต่เพียงว่า “มีเสียไป” แต่ไม่ได้กล่าวโดยตรงว่ามีสิทธิแค่ไหนเพียงไร จะถือเป็นผู้ทรงกรรมสิทธิ์โดยหรือไม่ คำว่า “มีเสียไป” หมายความว่า แม้นิติกรรมนั้นจะถูกบอกล้างซึ่งทำให้ตกเป็นโมฆะไปก็ตาม สิทธิของผู้ได้มามีอยู่เช่นไรก็ยังมีอยู่เช่นนั้น ฉะนั้นนิติกรรมอันหลังนี้ต้องสมบูรณ์ด้วย เช่น ถ้าเป็นการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 1299 หรือตามมาตรา 456 หรือถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์พิเศษตามมาตรา 1302 มาตรา 456 หรือกฎหมายพิเศษอื่นๆ และสิทธิที่ผู้ได้มาที่มีเสียไปนั้น กฎหมายกำหนดไว้อย่างกว้างๆ เพราะทรัพย์บางอย่างอาจได้มาในฐานะกรรมสิทธิ์หรือได้เพียงสิทธิครอบครอง เช่น ในกรณีที่ดินมือเปล่า กฎหมายจึงไม่ได้กำหนดไว้เป็นการตายตัว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1236/2497 มาตรา 1329 ใช้สำหรับกรณีที่ผู้โอนได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่โอนมาโดยนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ จะนำไปใช้ในกรณีที่ผู้โอนรับโอนทรัพย์สินจากผู้ที่มีใช้เจ้าของไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1950/2518 ศาลพิพากษาให้ถอนชื่อจำเลยที่ 1 ออกจากโฉนดเพราะได้ที่ดินมาโดยโมฆียะกรรม จำเลยที่ 1 โอนขายที่พิพาทแก่จำเลยที่ 2 ก่อนถอนชื่อจำเลยที่ 1 ออกจากโฉนดตามคำพิพากษา โจทก์ผู้รับมรดกที่ดินจากเจ้าของเดิมฟ้องเรียกที่ดินคืนจากจำเลยได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2036/2518 สามีฟ้องเรียกกับผู้รับโอนที่ดินจากภริยา เป็นการ

บอกล้างโมฆียะกรรมแล้ว การโอนที่ดินหลังจากนั้นไม่อยู่ในบังคับมาตรา 1325, 1299 และ 1300

มาตรา 1330 บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายนั้น ท่านว่ามีเสียไปถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีเจ้าของจำเลย หรือลูกหนี้ โดยคำพิพากษา หรือผู้ล้มละลาย”

กรณีนี้ที่เข้าตามมาตรา 1330

- 1) เฉพาะในการซื้อทรัพย์สิน ซึ่งจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ได้
- 2) ต้องเป็นการซื้อโดยสุจริต
- 3) ซื้อจากการขายทอดตลาด ตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลาย

ตามมาตรานี้เป็น การซื้อทรัพย์สินในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายเท่านั้น ถ้าขายทอดตลาด แต่ไม่ใช่โดยคำสั่งศาลหรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายแล้ว บุคคลใดจะกล่าวอ้างตามมาตรา 1330 นี้ไม่ได้ เพราะการขายทอดตลาดโดยคำสั่งศาลหรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายนั้นเจ้าพนักงานหรือศาลได้ไต่สวนดูอย่างรอบคอบว่าทรัพย์สินที่จะส่งขายนั้นเป็นของจำเลยโดยแท้จริงแล้ว และการขายทอดตลาดโดยคำสั่งศาลหรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายนั้นเป็นวิธีการเปิดเผยที่จะให้โอกาสบุคคลภายนอกได้แย่งคัดค้านได้ถ้าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ของจำเลย แต่ถ้าศาลสั่งให้ขายโดยตกลงขายกันเองระหว่างคู่กรณี หรือศาลสั่งขายโดยวิธีอื่นใดที่ไม่ใช่โดยวิธีขายทอดตลาดแล้วก็ไม่เข้าตามมาตรา 1330 นี้

การซื้อโดยสุจริตนั้นจะต้องเป็นโดยสุจริตก่อนที่จะซื้อหรือขณะซื้อทรัพย์สินนั้น การรู้ว่าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ของจำเลยหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงถือว่าไม่สุจริต แม้ภายหลังจะรู้ว่าทรัพย์สินนั้นมีเจ้าของจำเลยตามคำพิพากษาหรือมีเจ้าของบุคคลผู้ล้มละลายในกรณีที่ขายทอดตลาดตามคำสั่งของเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายก็ตาม ก็ถือว่าผู้ซื้อได้ซื้อทรัพย์สินนั้นโดยสุจริตตามมาตรา 1330 นี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1303/2512 เจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินมีโฉนดของโจทก์มาขายทอดตลาด เพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาในคดีที่โจทก์ร่วม ซึ่งเป็นสามีโจทก์ถูกจำเลยฟ้องเรียกหนี้เงินกู้ แม้ในการยึด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดอย่างที่ดินมือเปล่า โดยนำ ส.ค.1 สำหรับที่ดินแปลงอื่นของโจทก์ร่วมมา และประกาศขายทอดตลาดว่าเป็นที่ดินมี ส.ค.1 โดยระบุเลขที่เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำโดยสุจริต และจำเลยเป็นผู้ซื้อที่ดินดังกล่าว

กล่าวจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลโดยสุจริต จำเลยย่อมได้สิทธิตามมาตรา 1330

แต่ถ้าไม่สุจริต แม้จะซื้อจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลหรือตามคำสั่งของเจ้าพนักงานรักษาททรัพย์ในคดีล้มละลายก็ตาม ก็ไม่ได้สิทธิตามมาตรา 1330

คำพิพากษาฎีกาที่ 542/2523 โจทก์ซื้อที่ดินจากศาลขายทอดตลาด รับโอนมาทั้งแปลง ทั้งๆ ที่ทราบอยู่แล้วว่าเคยมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น โจทก์ไม่อาจอาศัย มาตรา 1330 ใช้ยืนยันจำเลยเพื่อคุ้มครองสิทธิโจทก์ได้

สิทธิของผู้ซื้อตามมาตรา 1330 นี้ ท่านว่ามีเสียไป อยู่ในความหมายเช่นเดียวกับมาตรา 1329

ความมาตรา 1330 นี้ ผู้ซื้อได้สิทธิไปทันทีที่ซื้อ แต่ต้องซื้อโดยสุจริตและแม้ว่ารู้ภายหลังก็ไม่ต้องฟ้องร้องเจ้าของเดิม

คำพิพากษาฎีกาที่ 1571/2508 เมื่อโจทก์นำยึดทรัพย์ ซึ่งเป็นที่ดินสองแปลง มิได้มีผู้ร้องขัดทรัพย์หรือโต้แย้งคัดค้านแต่อย่างใด จนเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ประกาศและขายทอดตลาดไปตามคำสั่งศาล โจทก์เป็นผู้ให้ราคาสูงสุดและศาลสั่งขายให้โจทก์แล้ว เช่นนี้ ถือได้ว่าโจทก์ซื้อทรัพย์รายนี้จากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลโดยสุจริต โจทก์ย่อมอยู่ในฐานะจดทะเบียนสิทธิเป็นของตนได้แม้หลักฐานทางทะเบียนจะปรากฏว่ามีใช่เป็นของจำเลยก็ตาม โจทก์ก็ไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องหรือดำเนินคดีเรียกบุคคลภายนอกที่มีชื่อทางทะเบียนมาเป็นคู่ความก่อน

แต่สิทธิของผู้ซื้อตามมาตรา 1330 นี้ ผู้ซื้อจะมีสิทธิจะยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้ ไม่จำเป็นต้องคืนแก่เจ้าของเดิมเมื่อเขามาเรียกคืน และถึงแม้ว่าเจ้าของเดิมจะยินยอมชดเชยราคาก็ตาม ผู้ซื้อทรัพย์สินตามมาตรา 1330 มีสิทธิที่จะไม่คืนทรัพย์สินให้แก่เจ้าของเดิมได้ เจ้าของเดิมไม่อาจใช้สิทธิตามมาตรา 1336 ติดตามเอาคืนจากผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นมาตามบทบัญญัติมาตรา 1330 ได้ ซึ่งต่างกับมาตรา 1332 ซึ่งเป็นการซื้อทรัพย์โดยสุจริตจากขายทอดตลาด หรือจากท้องตลาด หรือจากพ่อค้า แต่กฎหมายก็ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจงว่าผู้ซื้อจะได้กรรมสิทธิ์หรือสิทธิอะไรเพราะผู้ซื้อจะได้สิทธิเท่าที่ผู้ขายมีอยู่นั้น เช่น ถ้าเป็นที่ดินมือเปล่าก็มีเพียงสิทธิครอบครอง หรือถ้าที่ดินติดจำนองอยู่ก็ได้ไปโดยติดจำนองด้วย และผู้ซื้อทรัพย์สินนี้ยังมีสิทธิขับไล่บุคคลที่บุกรุกได้ด้วย แม้ยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน

คำพิพากษาฎีกาที่ 508/2506 ผู้ซื้อที่ดินจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลไว้โดยสุจริต ถึงแม้จะยังไม่ได้ทำนิติกรรมโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ซื้อย่อมมีสิทธิ และมีอำนาจฟ้อง

ขับไล่ผู้ที่อาศัยอยู่ในที่ดินนั้นให้ออกไปได้

มาตรา 1330 เป็นบทกฎหมายกำหนดเรื่องการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามคำสั่งศาลไว้ เป็นกรณีพิเศษ ไม่อยู่ในข่ายของการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ทั่วไป ดังที่ได้บัญญัติเรื่องแบบ นิติกรรมไว้ตามมาตรา 456

ผู้ครอบครองที่ดินจะรู้หรือไม่ว่ามีการขายทอดตลาด ก็หาเป็นเหตุที่จะยกขึ้นต่อสู้สิทธิ ของผู้ซื้อที่ดินจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลได้ไม่

แต่ตามมาตรา 1330 นี้ เพียงแต่บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ซื้อโดยสุจริตจากการขายทอด ตลาดตามคำสั่งศาล หรือตามคำสั่งของเจ้าพนักงานรักษาสินทรัพย์ในคดีล้มละลายว่ามีเสียไป ถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีไซ้ของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ซึ่งผู้ ได้มาจำต้องจดทะเบียนสิทธิอีกทีหนึ่งตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายที่ดิน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1270/2509 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1330 เพียงแต่บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ซื้อโดยสุจริต จากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลว่ามีเสียไป ถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีไซ้ของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาเท่านั้น ซึ่ง เป็นคนละเรื่องกันกับเรื่องขอจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม อันจะต้องดำเนินการตามบทบัญญัติ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 และประมวลกฎหมายที่ดิน

และการได้สิทธิตามมาตรา 1330 นั้น เป็นการได้สิทธิเท่าที่จำเลยหรือลูกหนี้มีอยู่ตาม คำพิพากษาหรือตามคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาสินทรัพย์ในคดีล้มละลายมีอยู่เท่านั้น เช่น ซื้อที่ดินที่ ติดจำนองแม้จะซื้อโดยสุจริตจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลก็ตามจำนองก็ยังติดไปกับที่ดิน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1536/2500 ซื้อที่ดินมือเปล่าจากศาลขายทอดตลาด แม้จะซื้อโดย สุจริตไม่ทราบว่ามีจำนองติดอยู่ จำนองก็ยังติดไปกับที่ดิน ผู้รับจำนองบังคับจำนองจาก ที่ดินนั้นได้

ฉะนั้น ผู้ซื้อทรัพย์สินย่อมได้สิทธิไปทั้งที่ดินติดจำนองไปด้วย ทั้งนี้ เป็นเพราะการ จำนองนั้นต้องมีการจดทะเบียนจำนองไว้ด้วย และหนี้บุริมสิทธิอย่างอื่นหรือแม้แต่ทรัพย์สิน สิทธิ อย่างอื่นที่จดทะเบียนไว้แล้ว เช่น การจำนองแม้จะได้มาโดยผลกฎหมายเช่นตามมาตรา 1382 และแม้ยังไม่จดทะเบียนการได้มาก็ตาม ผู้ซื้อทรัพย์สินก็จะกล่าวอ้างตามมาตรา 1330 ให้สิ้นไป มิได้

และเช่นเดียวกับกรณีอื่นถ้าหากทรัพย์สินนั้นเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน แม้จะเป็น ผู้ซื้อทรัพย์สินตามมาตรา 1330 ทุกประการแล้วก็ตามก็ไม่มีทางได้ทรัพย์สินนั้น และมาตรา 1307 บัญญัติห้ามมิให้ยึดทรัพย์ของแผ่นดิน ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือ ทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา ฉะนั้น ถ้าหากยึดทรัพย์สินของแผ่นดินตามคำสั่งศาลไปขายทอด ตลาดโดยผิดพลาดไปผู้ซื้อแม้จะซื้อจากการทอดตลาดตามคำสั่งศาลก็ไม่ได้สิทธิตามมาตรา 1330

คำพิพากษาฎีกาที่ 851-3/2499 ซื้อที่วัดและที่ธรณีสงฆ์โดยสุจริตจากการขายทอด ตลาดตามคำสั่งศาล ผู้ซื้อไม่ได้กรรมสิทธิ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 2622/2522 แม้โจทก์จะซื้อที่พิพาทโดยสุจริตในการขายทอด ตลาดตามคำสั่งศาล เมื่อที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งโอนให้แก่กันไม่ได้ โจทก์ก็ ไม่ได้สิทธิในที่พิพาท

คำพิพากษาฎีกาที่ 6275/2534 พ.ร.บ. การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 มาตรา 28 บัญญัติว่าการเช่าย่อมไม่ระงับเพราะเหตุโอนกรรมสิทธิ์หน้าที่เช่า การที่โจทก์รับ โอนที่พิพาทมาโดยการซื้อได้จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้น ก็ไม่มีบท กฎหมายบัญญัติไว้ว่าจะไม่ต้องรับภาระผูกพันที่มีเหนือทรัพย์สินนั้น โจทก์จึงต้องรับไปทั้งสิทธิและ หน้าที่ของผู้โอนคือเจ้าของเดิมที่มีต่อจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นผู้เช่า โจทก์จึงยังไม่มีสิทธิฟ้องขับไล่ จำเลยทั้งสอง

เมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งของศาลหรือเจ้าพนักงาน รักษาทรัพย์ในคดีล้มละลาย ได้สิทธิไปตามมาตรา 1330 แล้ว แม้ผู้ซื้อโอนทรัพย์สินนั้นต่อไป ไม่ว่าผู้รับโอนต่อมาจะสุจริตหรือไม่ หรือรับโอนมาโดยเสียค่าตอบแทนหรือไม่ ย่อมมีสิทธิเช่น เดียวกับผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ใน คดีล้มละลายนั้น

มาตรา 1331 บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลผู้ได้เงินตรามาโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสีย ไปถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าเงินนั้นมีเจ้าของบุคคลซึ่งได้อोनให้มา”

มาตรา 1331 มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) เป็นการได้เงินตรา
- 2) เป็นการได้มาโดยสุจริต

เงินตรา หมายความว่า สิ่งซึ่งกฎหมายบัญญัติรับรองให้เป็นสิ่งชำระหนี้กันได้ตามกฎหมาย เช่น ธนบัตร เหรียญบาท เหรียญบาท เหรียญสลึง สตางค์ ฉะนั้นถ้าเป็นเงินตราที่กฎหมายประกาศยกเลิกแล้ว จึงไม่ใช่เงินตราความหมายในมาตรานี้ เพราะตามกฎหมายกระทรวงการคลังฉบับที่ 5 พ.ศ. 2506 เงินตราที่ยกเลิกแล้วไม่สามารถนำมาชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย เช่น เบี้ย อัฐ เฟื้อง และเช็ดตัวเงินซึ่งใช้แลกเปลี่ยนแทนเงินตรากันได้ก็ไม่ใช่เงินตราตามความหมายของมาตรานี้ เพราะไม่ใช่สิ่งซึ่งชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย

เงินตราตามมาตรา 1331 นี้ หมายถึงเงินตราของไทยเท่านั้น ไม่หมายความว่ารวมถึงเงินตราต่างประเทศ ผู้ได้เงินตราต่างประเทศจะกล่าวอ้างตามบทบัญญัตินี้มิได้ เพราะว่าเงินตราต่างประเทศไม่สามารถเป็นสิ่งชำระหนี้ได้ตามกฎหมายไทย เหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้เพราะเงินตรานั้นเพราะถือว่าเป็นสิ่งใช้หมุนเวียนเปลี่ยนมือกันไป ชำระหนี้กันได้โดยไม่ต้องหวาดระแวงว่าตนจะได้เงินตรานั้นแน่นอนหรือมีปัญหาหรือไม่

สิทธิของผู้ได้เงินตรามาจะกล่าวอ้างตามมาตรา 1331 ได้นั้น จะต้องได้เงินตรามาโดยสุจริต ความสุจริตนั้นจะต้องสุจริตอยู่ก่อนที่จะรับโอน และขณะที่รับโอน แม้จะมาทราบภายหลัง ก็ยังถือว่าอยู่ในฐานะที่สุจริตตามมาตรา 1331 และผู้รับโอนคนต่อๆ มา ก็ทอดๆ แม้จะรู้หรือไม่รู้ถึงว่าเงินนั้นไม่ใช่เงินของผู้โอนครั้งแรกก็ตาม ก็ถือว่ายอมได้สิทธิไปเพราะได้รับโอนจากผู้มีสิทธิโอนให้โดยชอบแล้ว

สิทธิของผู้ได้เงินตรานั้นจะได้มาโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่สำคัญ ฉะนั้น มาตรา 1331 นี้จึงต่างกับ 1299, 1330 และ 1332 แม้จะได้รับโอนเงินตรานั้นโดยเสนหา เช่น นาย ก. นำเงิน 2,000 บาท มาให้นางสาว ข. คนรักโดยนางสาว ข. ไม่รู้ว่าเงินนั้นนาย ก. ได้ขโมยมาจากนาย ง. ซึ่งเป็นนายจ้าง ถึงแม้ว่านางสาว ข. จะได้เงินมาโดยเสนหาและไม่มีค่าตอบแทนแต่อย่างใดก็ตาม ก็ยังกล่าวอ้างตามมาตรา 1331 ได้ โดยสิทธิของนางสาว ข. มิเสียไป

สิทธิตามมาตรา 1331 ที่ว่ามิเสียไป หมายความว่า ผู้ที่ได้เงินตรามาโดยสุจริตนั้นมีสิทธิที่จะไม่จำต้องคืนให้แก่เจ้าของเดิมเช่นเดียวกับมาตรา 1329 และ 1300 มีปัญหาว่าถ้าเจ้าของเงินเดิมนั้นอ้างว่าตนเองได้ทำค้ำหนึบธนบัตรนั้น เช่น เชื้อบธนบัตร เช่นนี้จะกล่าวอ้างว่าผู้รับโอนไม่สุจริตเช่นนี้ได้ ถ้าผู้รับโอนมิรู้ว่าธนบัตรนั้นมีเจ้าของผู้โอนให้ก็ต้องถือว่าผู้รับโอนอยู่ในฐานะสุจริตที่จะกล่าวอ้างได้ตามมาตรา 1331

มาตรา 1332 บัญญัติว่า “บุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินมาโดยสุจริตในการขายทอดตลาด หรือในท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น ไม่จำเป็นต้องคืนให้แก่เจ้าของแท้จริง เว้นแต่เจ้าของจะขอใช้ราคาที่ซื้อมา”

มาตรา 1332 มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) ต้องเป็นการซื้อทรัพย์สิน
- 2) ซื้อโดยสุจริต
- 3) ต้องซื้อ
 - (1) จากการขายทอดตลาด หรือ
 - (2) ในท้องตลาด หรือ
 - (3) จากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น

ตามมาตรานี้เป็นกรณีที่บุคคลซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาด หรือในท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น ซึ่งเป็นการซื้อเท่านั้น ไม่รวมถึงการแลกเปลี่ยน การจำนำ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการซื้อตามมาตรา 1332 และการซื้อนั้นหมายความรวมถึงผู้เช่าซื้อที่ได้ชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนแล้วด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1130/2507 ผู้เช่าซื้อทรัพย์สินจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้นโดยสุจริต และได้ชำระเงินครบถ้วนตามสัญญาเช่าซื้อแล้ว ทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่า ในทำนองเดียวกันกับผู้ให้เช่าได้ขายทรัพย์สินให้แก่ผู้เช่า จึงถือได้ว่าผู้เช่าซื้อเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินมาโดยสุจริตจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น และไม่จำเป็นต้องคืนให้แก่เจ้าของแท้จริง เว้นแต่เจ้าของจะขอใช้ราคาที่ซื้อมา

บุคคลที่ได้มาไม่มีสิทธิที่จะกล่าวอ้างตามมาตรา 1332 ที่จะยึดทรัพย์สินนั้นไว้ แต่ถ้ามีกฎหมายพิเศษก็เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายพิเศษนั้น เช่น ในเรื่องจำนำมีพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2480 ผู้รับจำนำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เจ้าของทรัพย์สินโดยไม่ได้ค่าไถ่และดอกเบี้ย ถ้าผู้รับจำนำได้รับทรัพย์สินไว้โดยรู้หรือมีเหตุอันควรรู้ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาโดยการกระทำความผิดหรือทรัพย์สินนั้นตรงกับรูปพรรณของหายซึ่งเจ้าหน้าที่ซึ่งได้แจ้งให้ทราบอยู่ก่อนแล้ว

ผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริต หมายถึงไม่รู้ว่าทรัพย์สินนี้ไม่ใช่ของผู้ที่ขายให้ หรือผู้ขายให้ไม่มีสิทธิที่จะนำมาโอนให้คนอื่น ๆ และต้องสุจริตตั้งแต่ก่อนซื้อจนกระทั่งขณะเมื่อซื้อสมบูรณ์ เช่น ทรัพย์สินที่ถูกขโมยหรือถูกยักยอกมาขายให้คนอื่น

การกล่าวอ้างนั้นบุคคลผู้ซื้อจะต้องกล่าวอ้างอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการ คือ ได้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด หรือจากท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งก็เพียงพอแล้ว เช่น ถ้าซื้อจากท้องตลาดก็ไม่จำเป็นต้องซื้อจากพ่อค้าที่ขายของชนิดนั้น หรือจากการขายทอดตลาด และถ้าซื้อจากพ่อค้าที่ขายของชนิดนั้นก็ไม่จำเป็นต้องซื้อจากท้องตลาด หรือจากการขายทอดตลาด หรือถ้าซื้อจากการขายทอดตลาดก็ไม่จำเป็นต้องซื้อจากท้องตลาดหรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น

1. ซื้อจากการขายทอดตลาด ตามมาตรา 1332 นี้หมายถึง การขายทอดตลาด โดยเอกชนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้ว่าส่วนราชการของรัฐบาลบางแห่งจะทำการทอดตลาดสิ่งของก็ถือว่าเป็นการขายทอดตลาดในฐานะเอกชน มิใช่ตามคำสั่งศาลหรือตามคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาททรัพย์ในคดีล้มละลายตามมาตรา 1330 การขายทอดตลาดหมายถึง การขายโดยวิธีประมูลราคาโดยเปิดเผยและต้องกระทำตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 509-517 ซึ่งถ้าไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทบัญญัติ มาตรา 509-517 แล้ว แม้จะซื้อโดยสุจริตก็ตาม ผู้ซื้อจะกล่าวอ้างตามมาตรา 1332 ไม่ได้ การทอดตลาดตาม 1332 นี้แม้สถานที่ๆ ทอดตลาดจะเป็นสถานที่ที่ไม่เปิดเผย เช่น ทำการประมูลขายทอดตลาดที่บ้านก็ตาม ถ้าทำถูกต้องตามบทบัญญัติการขายทอดตลาดและซื้อโดยสุจริตแล้ว ก็อ้างตามมาตรา 1332 ได้เสมอ

2. ซื้อในท้องตลาด ท้องตลาดหมายความว่าสถานที่ที่รวมชุมนุมสินค้าชนิดนั้นๆ ซื้อขายกันโดยเปิดเผย คนทั่วไปรู้ยู่ที่นั้นๆ มีสินค้าชนิดนั้นๆ ขายอยู่หลายๆ ร้าน จึงถือว่าเป็นท้องตลาดที่ขายของชนิดนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 185/2508 คำว่า “ท้องตลาด” ตามมาตรา 1332 หมายถึง “ที่ชุมนุมแห่งการค้า” ที่ใดเป็นที่ชุมนุมการค้าหรือไม่ย่อมแล้วแต่ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 350/2506 ร้านค้าทอง ทำการค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลด้วยแต่ขายส่งไม่ขายปลีกและรับซื้อสลากที่ถูกวางวัลด้วย โดยซื้อจากเอกชนผู้นำมาขายเป็นรายๆ ไป ทั้งนี้ไม่ได้ความชัดว่าร้านค้านี้ตั้งอยู่ในที่ชุมนุมการค้า ดังนี้ ไม่พอที่จะรับฟังว่า ร้านนี้อยู่ในท้องตลาด ตามความหมายของมาตรา 1332 การที่ร้านนี้ซื้อสลากจากผู้นำมาขาย ไม่ได้เรียกว่าซื้อในท้องตลาด

คำพิพากษาฎีกาที่ 2922/2522 ซื้อรถยนต์บรรทุกโดยสุจริตจากร้านขายรถยนต์ใช้แล้วตั้งอยู่ที่ตลาดอำเภอเมือง ซึ่งเป็นท้องตลาดยานยนต์ ผู้ซื้อได้รับการคุ้มครองตาม มาตรา 1332 เจ้าของที่แท้จริงยึดรถในการบังคับคดีโดยไม่ชดใช้ราคาซื้อไม่ได้

นอกจากจะซื้อในท้องตลาดแล้วยังต้องทำการซื้อกันโดยเปิดเผยหน้าร้านในเวลาปกติที่ค้าขายกันด้วยไม่ใช่หลบๆซ่อนๆซื้อขายกันเช่นตลาดนัดสวนจตุจักรเป็นตลาดนัดขายสินค้าต่างๆในเวลากลางวัน วันเสาร์และวันอาทิตย์ ถ้าทำการซื้อขายกันวันปกติธรรมดาไม่ใช่เป็นการซื้อในท้องตลาด หรือที่ตลาดบ้านหม้อเป็นที่ซื้อขายเพชรกัน ถ้านาย ก.ซื้อเพชรจากนาย ข.ที่ร้านแถวบ้านหม้อ แต่แอบไปซื้อขายกันหลังร้าน หรือซื้อขายกันในเวลากลางคืน ก็ไม่ถือว่าเป็นการซื้อเพชรกันในท้องตลาด หรือตลาดนัดซื้อขายแลกเปลี่ยนรถยนต์นั้น ถ้ามีร้านที่รับซื้อขายแลกเปลี่ยนรถยนต์อยู่หลายๆ ร้านในที่ๆ เดียวกันนั้น ก็ถือว่าเป็นตลาดรถยนต์ได้ แต่ถ้ามีเพียงร้านเดียวถึงแม้จะเป็นร้านใหญ่มีรถยนต์มาก ก็เป็นเพียงที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนรถยนต์เท่านั้น ไม่ใช่ตลาดรถยนต์ ตลาดน้ำถือเป็นท้องตลาดสำหรับขายอาหารสดต่างๆ เช่น ผัก ปลา แม้ร้านที่ขายจะเป็นเรือไม่ได้ตั้งอยู่บนดินก็ตามก็ถือว่าเป็นท้องตลาดที่ขายของชนิดนั้น กรณีซื้อรถยนต์กันที่กองทะเบียนกรมตำรวจก็ไม่ถือว่าเป็นการซื้อในท้องตลาดที่ขายของชนิดนั้น เพราะแม้ที่กองทะเบียนกรมตำรวจจะมีรถยนต์จอดอยู่เป็นจำนวนมากแต่มีไว้จอดอยู่เพื่อทำการซื้อขาย จึงไม่ใช่ท้องตลาดที่ขายรถยนต์ เช่นเดียวกับซื้อขายเรือกันที่กรมเจ้าท่าเวลามาจอดทะเบียนเรือ กรมเจ้าท่าก็ไม่ใช่ท้องตลาดที่ขายเรือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 655/2510 แม้การซื้อขายรถยนต์จะได้กระทำในกองทะเบียนกรมตำรวจโดยมีการตรวจสอบกระทำโดยสุจริตและเปิดเผยก็ตาม ก็ไม่ใช่เป็นการซื้อขายในท้องตลาด

3. ซื้อจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น พ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้นหมายความว่า บุคคลที่ประกอบอาชีพค้าขายสินค้าชนิดนั้นเป็นปกติธุระ

คำพิพากษาฎีกาที่ 546/2520 โจทก์ซื้อเครื่องถ่ายเอกสารที่จำหน่ายหลุดจากร้านค้าของเก่าที่ได้รับอนุญาตให้ขายของที่หลุดจากโรงจำนำโดยสุจริตไม่รู้ว่าเครื่องที่เจ้าของเพียงแต่ให้เช่าห้ามไม่ให้ขาย ผู้ซื้อได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1332 เพราะซื้อจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 377/2522 การซื้อขายรถยนต์สมบูรณ์ กรรมสิทธิ์โอนโดยไม่ต้องจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติรถยนต์มาตรา 13 ผู้ขายมีอาชีพซื้อขายแลกเปลี่ยนรถยนต์มา 8-9 ปี ตั้งเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด มีรถยนต์ในร้าน 30 คัน บริเวณใกล้เคียงมีร้านบริการซื้อขาย

รถยนต์หลายสิบคันถือได้ว่าเป็นพ่อค้าหรือท้องตลาด ผู้ซื้อรถตกลงกับผู้ขายในสำนักงานของผู้ซื้อและให้ผู้เช่าซื้อไปรับรถจากร้านของผู้ขายแทนผู้ซื้อ ผู้ซื้อไม่ต้องคืนรถแก่เจ้าของที่แท้จริง เว้นแต่จะได้รับใช้ราคาที่ซื้อมา

แต่พ่อค้าไม่จำเป็นว่าจะต้องตั้งร้านค้าเป็นหลักแหล่ง อาจจะเป็นพวกพ่อค้าที่เร่ขายของตามบ้านก็ได้ เช่น แยกที่เอาผ้ามาขายตามบ้านโดยให้ผ่อนชำระได้ ก็ถือว่าเป็นพ่อค้าที่ขายผ้าเป็นอาชีพ แต่ถ้าปกติเคยขายผ้าแต่กลับเอาแหวนเพชรมาขาย เช่นนี้ ไม่ถือว่าผู้นั้นเป็นพ่อค้าที่ขายแหวนเพชรเป็นปกติธุระ บุคคลที่ซื้อเพชรจากพ่อค้าที่ขายผ้าก็ไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1332

การซื้อจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น จำเป็นต้องกระทำโดยเปิดเผยเช่นเดียวกับการซื้อในท้องตลาด ถ้าพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้นเป็นปกติธุระ มีวิธีการค้าขายเป็นปกติแบบใด เช่นพ่อค้าที่ขายของเร่ตามบ้าน แม้จะซื้อขายกันที่บ้านผู้ซื้อก็อ้างสิทธิตามมาตรา 1332 ได้ แต่ถ้าเป็นการแอบหลบซ่อนกันซื้อขาย ผิดวิสัยปกติที่พ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้นเคยกระทำ ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1332 เพราะเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต

ผลของมาตรา 1332 นี้ มิได้ให้สิทธิแก่ผู้ซื้อที่จะได้สิทธิไปเช่นเดียวกับบทบัญญัติในมาตราก่อนๆ เพียงแต่ผู้ซื้อไม่จำเป็นต้องคืนแก่เจ้าของที่แท้จริง เว้นแต่เจ้าของจะขอใช้ราคาที่ซื้อมาเท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1801/2500 ซื้อน้ำมันเบนซินในท้องตลาดโดยสุจริต และส่งมอบแล้ว กรรมสิทธิ์ในน้ำมันเป็นของผู้ซื้อ แม้น้ำมันนั้นจะถูกขโมยมา เจ้าของจะเอาคืนไม่ได้ เว้นแต่จะขอใช้ราคา

คำพิพากษาฎีกาที่ 680/2510 ซื้อรถจักรยานยนต์จากผู้ที่ตั้งร้านค้าขายประเภทเดียวกัน ซึ่งถือเป็นพ่อค้าขายของชนิดนั้น แม้จะปรากฏว่ารถคันที่ซื้อมานั้นผู้ขายผิดสัญญาเช่าซื้อกับเจ้าของเดิม ผู้ซื้อก็ยังมิสิทธิที่จะยังไม่คืนรถให้แก่เจ้าของเดิม เว้นแต่เจ้าของเดิมจะขอใช้ราคาให้แก่ผู้ซื้อ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2158/2520 รถยนต์ที่โจทก์รับประกันภัยไว้หายไป โจทก์ใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เอาประกันภัยไปแล้ว รถนั้นถูกตำรวจยึดจากจำเลยซึ่งแลกเปลี่ยนรถกับเพิ่มเงินกับพ่อค้ารถยนต์ใช้แล้ว โดยมีทะเบียนโอนให้และราคาก็สมควร โจทก์ยังไม่ใช้ราคาแก่จำเลย จำเลยก็ยังไม่ต้องคืนรถแก่โจทก์

ฉะนั้น สิทธิที่ผู้ซื้อจะพึงมีพึงได้นั้นคือสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินที่ซื้อมาเท่านั้น ถ้าเจ้าของทรัพย์สินยอมชดใช้ราคาที่ซื้อมา ผู้ซื้อก็ต้องคืนทรัพย์สินนั้น เพราะตามมาตรา 1332 บัญญัติบังคับให้ต้องคืนแก่เจ้าของสิทธิ ในการยึดทรัพย์สินนี้ไม่เป็นสิทธิยึดหน่วงเพราะไม่มีหนี้อะไรเกิดขึ้นระหว่างเจ้าของทรัพย์สินกับผู้ซื้อ แต่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิทำนองที่คล้ายคลึงกันกับสิทธิยึดหน่วงแสดงว่าผู้ซื้อครอบครองทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สินนั้นโดยไม่ผิดกฎหมาย ไม่ได้ก่อให้เกิดการละเมิดแก่เจ้าของ ถ้าผู้ซื้อได้ซื้อไว้โดยสุจริตโดยขณะก่อนซื้อหรือขณะซื้อไม่ทราบว่าเป็นทรัพย์สินของผู้อื่น หรือถ้าเป็นทรัพย์สินชนิดพิเศษที่ต้องมีทะเบียนก็ต้องสุจริตในขณะจดทะเบียนด้วย เช่น ซื้อเรือกำปั่นหรือซื้อที่ดินโดยสุจริต แม้ภายหลังผู้ซื้อจะรู้ว่าทรัพย์สินนั้นมิใช่ของผู้ขายก็ตาม ก็ถือว่าผู้ซื้อตกอยู่ในฐานะผู้สุจริตตามมาตรา 1332 ฉะนั้น การยึดทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชดใช้ราคาจึงเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งถ้ามองดูแง่ของเจ้าของที่แท้จริงแล้ว เจ้าของมีสิทธิตามมาตรา 1336 คือมีสิทธิติดตามเอาคืนจากผู้ที่ยึดถือครอบครองได้ไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย แต่ผู้ยึดถือตามมาตรา 1332 มีสิทธิยึดถือทรัพย์สินนั้นเป็นเรื่องที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ฉะนั้นเจ้าของทรัพย์สินจะใช้สิทธิตามมาตรา 1336 ได้ก็จริง แต่ต้องอยู่ในมาตรา 1332 นี้ด้วย คือต้องชดใช้ราคาที่ซื้อ และถ้าผู้ซื้อได้ออนทรัพย์สินนั้นไปแล้วก็ไม่มีอะไรที่จะคืนแก่เจ้าของที่แท้จริง เพราะผู้ซื้อมิได้ครอบครองทรัพย์สินนั้นแล้ว แต่การโอนต่อไปนั้นควรจะต้องสุจริตด้วย จริงอยู่แม้เมื่อผู้ซื้อได้ซื้อแล้วต่อมาจึงรู้ภายหลัง ก็ยังถือว่าผู้ซื้อได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1332 แต่ถ้าผู้ซื้อรู้ภายหลังแล้วยังโอนทรัพย์สินนั้นให้บุคคลอื่นต่อไปอีกเช่นนี้ถือว่าผู้ซื้อใช้สิทธิโดยไม่สุจริตจำต้องชดใช้ราคาให้แก่เจ้าของทรัพย์สิน เพราะผู้ซื้อมิได้ยึดถือทรัพย์สินนั้นไว้เท่านั้น ไม่มีสิทธิที่จะไปโอนทรัพย์สินนั้นให้แก่ใคร ถ้าทำไปโดยไม่สุจริตเป็นการละเมิดแก่เจ้าของทรัพย์สิน ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าของทรัพย์สิน

ราคาที่ต้องชดใช้กันตามมาตรา 1332 นั้นมิใช่ราคาของที่แท้จริง แต่หมายถึงราคาของผู้ซื้อทรัพย์สินตามมาตรา 1332 ได้จ่ายไปจริงๆ เท่านั้น เช่น ราคาของอาจจะแพงแต่ผู้ซื้อทรัพย์สินซื้อมาได้ราคาถูก เวลาเจ้าของจะเอาทรัพย์สินคืนก็ต้องชดใช้ราคาให้แก่ผู้ซื้อตามราคาที่ผู้ซื้อได้จ่ายไปจริง

การได้กรรมสิทธิ์โดยอายุความ

มาตรา 1333 บัญญัติว่า “ท่านว่ากรรมสิทธิ์นั้นอาจได้มาโดยอายุความตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 3 แห่งบรรพนี้”

ตามมาตรานี้ได้กล่าวถึงกรรมสิทธิ์อาจได้มาโดยอายุความ อายุความตามมาตรา 1333 นี้ หมายถึงอายุความครอบครองปรักษ์ ซึ่งเป็นอายุความในลักษณะเรื่องครอบครอง มาตรา 1333 บัญญัติเฉพาะในเรื่องกรรมสิทธิ์เท่านั้นที่อาจได้มาโดยอายุความตามลักษณะครอบครอง ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ไม่หมายความรวมถึงสิทธิอื่นๆ ด้วย

การได้มาซึ่งที่ดินตามกฎหมายที่ดิน

มาตรา 1334 บัญญัติว่า “ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืน หรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดินนั้น ท่านว่าบุคคลอาจได้มาตามกฎหมายที่ดิน”

ที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืน หรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดินเหล่านี้ ตามมาตรา 1304 ถือว่า เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นมาตรา 1306 ท่านมิให้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับแผ่นดิน ดังนั้นมาตรา 1333 จึงเป็นเรื่องการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยอายุความ ส่วนมาตรา 1334 เป็นเรื่องที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งไม่อาจได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรักษ์ ที่ดินตามมาตรา 1334 นี้ ถ้าเอกชนคนใดเข้าไปครอบครองก็จะมีเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น ไม่ว่าจะครอบครองนานเพียงใด หรือโอนขายจำหน่ายไปอย่างไรก็ตามก็ไม่สามารถมีกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรักษ์ได้ แต่อาจได้กรรมสิทธิ์ไปตามกฎหมายที่ดินได้ ซึ่งตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 3 บุคคลย่อมมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินในกรณีต่อไปนี้

(1) ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามบทกฎหมายก่อนวันประมวลกฎหมายนี้ใช้บังคับ หรือได้มาซึ่งโฉนดที่ดินตามบทแห่งประมวลกฎหมายนี้

(2) ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ หรือกฎหมายอื่น

ดังนั้น มาตรา 1334 จึงบัญญัติขึ้นเพื่อให้ทราบว่าจะใช้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในลักษณะการครอบครองหรือจะโอนในรูปแบบใดเพื่อให้ได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยทางอื่นมิได้ นอกจากจะได้กรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดินเท่านั้น